

KNJIGA S DEVET NASLOVA (Senjsko književno ognjište, Senj, 1982)

U izdanju tek osnovanog *Senjskog književnog ognjišta* izašla je *Knjiga s devet naslova* u ediciji *Pregled stvaralaštva senjskih pisaca poslije rata*. U toj knjizi predstavljen je izbor iz njihove objavljene i neobjavljene poezije, uz kratak predgovor u kojem je istaknut temeljni cilj društva: »Izdavačka aktivnost Senjskoga književnog ognjišta nastojat će u daljnjem radu, u granicama materijalnih i drugih mogućnosti, pratiti rad postojećih i novih pisaca senjskoga podneblja, osobito motivirana otvaranjem putova mlađim i najmlađim piscima do njihova prvog tiskanog stiha i prve knjige.«

Poezija devet senjskih pjesnika, sabrana u suviše proznom naslovu, predočuje izbor iz njihova stvaralaštva, koji bi po osobnim mjerilima autora trebao reprezentirati ono što je u poeziji svakoga od njih najbolje i najkarakterističnije, a koji čitaocu omogućuje doživljaj pročišćen od uspona i padova, napredovanja i nazadovanja što ih kod pjesnika pratimo pri izlasku svake nove zbirke. S izuzetkom prerano preminulog, mladog Miroslava Kovačevića, o čijem se djelu već može dati i konačni sud, ostalih osam književnika, koji su ušli u »pregled« senjskoga poslijeratnog pjesništva, omogućuju uvid u to stvaralaštvo kako ga možemo prihvatiti u sadašnjem trenutku, u kojemu i njihove godine i njihova plodnost obećavaju nova ostvarenja pa prema tome i korekciju naših dojmova i naših sudova.

Činjenica je da devet imena iz *Knjige s devet naslova* nisu ni nepoznata, ni nepriznata, ni zaboravljena. Preskačući suhoparno nabranje njihovih biografskih podataka, moramo istaknuti priznanja što su ih dobili za svoj rad, članstvo u Društvu književnika Hrvatske i Riječkom književnom društvu, kao i Senjskom književnom ognjištu, njihov doprinos kulturnom životu sredine u kojoj žive i rade, odlikovanja što su ih primili za svoj društveni i kulturni rad i nagrade što su im dodijeljene u znak priznanja za njihov literaran rad.

Ne donoseći konačne sudove, moramo istaknuti da se pred nama nalazi devet zrelih i priznatih književnika vezanih podrijetlom ili životom uz jedan mali živopisni grad u kojem očito buja kulturni i literarni život na zavidnoj razini. Svaki od tih književnika dao je svom poetskom djelu biljeg svoje poetske osobnosti, a sve ih prozeo duh i dah senjskoga pejzaža, vezanosti uz senjski život i saživljenosti sa ljudima i krajolikom senjskoga zaleđa.

Vladimir Jurčenko svojim izborom otkriva čovjeka zaljubljenog u široka prostranstva velebitskih vrleti punih tajnog života i ugođaja punog boja i mirisa. Jurčenkova priroda nije slika izvan čovjekove duše, to je vizualni doživljaj koji prožima čitavog čovjeka u svakoj njegovoj žilici, u svakom

djeliću njegova tijela. On osluškuje njezine tišine i utapa se u njezina prostranstva nježan i okrutan, pun osjećaja krivnje što ljubav prema prirodi manifestira neodoljivim narušavanjem njezina sklada noseći u sebi trag lovačkog duha dalekih predaka i toplo »srce darovano prirodi«. U intelektualnim razmišljanjima pjesnik svoju intimno doživljenu ljubav prožima crvom sumnje da je trebalo živjeti drugačije.

Saživiljenost s prirodom Jurčenko je dao nenametljivom personifikacijom kod koje »brda drhte«, »borovi plaču«, »slomljene grane kriče«, »trnje na koljenima cvili«. Crpeći svoje motive iz života prirode, Jurčenko se okreće i čovjeku s istom toplinom i neposrednošću kojom zajedno s Velebitom živi život njegovih staza i vrhunaca.

Jurčenkov je stih katkada elegičan, odražavajući diskretnost njegovih osjećaja, katkada svečan, odražavajući veličinu emocija dignutih iznad materijalnog svijeta u svijet vječne ljepote, katkada pak nemiran, odražavajući sumnje i dileme.

Poezija *Marije Vukušić Končar* nježna je, topla i suzdržana. Ona je u izrazu osjećaja naivna, iskrena i jednostavna. To je prava »ženska« poezija s ljubavlju kao središnjim životnim osjećajem izražena crtom zebnje i osjećaja prolaznosti i nedostižnosti potpune sreće. I nju katkada inspirira zasićenost gradskim životom i čežnja za kamenjarom i »svježim mirisom polja« — čest motiv naše i starije i novije poezije. Ona voli kratku, konciznu sliku u kojoj se imenskim konstrukcijama zaustavlja na dojmljivim detaljima stvarajući svojevrsan ugođaj promatranja svijeta unutrašnjim okom. Njezinim stihovima dominira izravno uvođenje u raspoloženja koja djeluju kao neka retrospektiva, kao neka prošla sadašnjost, kao neka pukotina između zbilje i snova.

Marija Vukušić Končar zna opća raspoloženja dati na svoj način. Ona uzak krug motiva obogaćuje nijansiranjem osjećaja i stvarajući mekan stih gradi ispovijed djevojke i žene koja osjećaj običnog života, svakodnevnih nadanja i čestih razočaranja iznosi čistoćom precizne slike lijepe u prostođušnosti i iskrenosti.

Miroslavu Kovačeviću nije dana sreća ni zadovoljstvo da sam izabire stihove iz svoga bogatog opusa kao prilog za pregled poezije suvremenih senjskih pisaca. Njegove stihove izabrali su drugi mjesto njega i dali im naslov u skladu sa svojim odnosom prema Kovačeviću književniku koji sadrži i poetski oblikovan sud. Posluživši se dijelom naslova njegove prve zbirke — *Zlatni đerdan* — objavljene 1971, oni su stvorili novu sintagmu — *Zvijezde s đerdana* — koja je s promijenjenim likom dobila i novu simboliku. Ta bi simbolika bila prejaka i neadekvatna da se iza nje ne krije snaga izražavanja unutrašnjeg svijeta punog mladenačke vedrine, prisnosti s čovjekom, sraslosti s gradom svoga djetinjstva duhovitih slika i obrata, identifikacije s najmlađima, originalne i duhovite poante, svježije rime i lagane prirodne melodije, svijet izuzetne raznolikosti slika i emocija. Kovačevićeva duboka ljubav prema Senju, njegova jaka nostalgija i nježna prisnost s najmlađima odiše raznježenošću. To je poezija radosti i razdraganosti, prirodna i spontana, koja se može izložiti u hladnoj analizi po izvanemocionalnim, racionalnim kriterijima.

»Luči« *Milana Krmpotića* zrače optimizmom koji se rađa u životnoj borbi. Njegova poezija nosi pečat tuge i žaljenja za sredinom djetinjstva i

zanosne uspomene na ugođaj težačkih napora, mirisa znoja, čovjeka i životinje, žuljeva od motike i snova siromaha o žitu i kruhu. Motivi mu odišu poetskim naturalizmom, utkivanjem poetskoga u prozno i proznoga u poetsko, a iznad svega dominira radost oplođivanja, stvaranja i rađanja. Krmpotićeva je poezija spoj refleksija i emocija, to je poezija intelektualca koji poetski uživa u prozaičnosti i grubosti života. On atmosferu slike i raspoloženja daje bez uvoda i najave, kao iznenađenje, kao paradoks, kao kontrast. Njegova jasna simbolika nameće dojam konačnosti i nepovratnosti trenutka i uživanja u maloj sreći. Plima njegovih emocija snažno prodire kroz apostrofiranje: »Bunjo dida moga«, »sretna si mala lipo«, »oče, veliko je tvoje djelo«, »oprosti, kamene, što ljudski prljav — skrivam tvoju stamenu čistoću«.

Taj strastan i bujan osjećaj oslikan šarenilom životnih slika, melodičnošću stiha i svježom iznenadnom rimom dobiva kod Krmpotića uvijek novi vid, i novu ljepotu.

Vladimir Lončarić je pjesnik s jasnom poetskom porukom. Svoj životni trenutak on ispunjava ljubavlju prema čovjeku i protestom protiv mržnje i ratnih razaranja. Smisao života po njemu je u žrtvi za druge, u podavanju i darivanju.

Lončarićeva je poezija poezija tihe ljubavi, ljubavi bez strasti, a ipak prave, istinske, duboke. Njegove su pjesme intimna ispovijed o svemu onome što muči običnog čovjeka i čemu se taj čovjek raduje. To su opća raspoloženja, svojstvena čovjeku na svim meridijanima, ali Lončarićeve opće teme nisu smještene u zrakoprazan prostor. On živi život Senja i njegovih malih ljudi, svaku grubu promjenu u Senju on doživljava s tugom, identificira se s burom, i Velebitom i nosi taj konkretan krajolik u svom srcu »kao pre-daka sjeme«, plaćući nad svakom ranjenom srnom i osakaćenim borom.

Rima, pravilna i klasična čest je element Lončarićeve poezije. Katkada slučajna, kao zalutala u pjesmu, katkada naivna, kao u poeziji romantičara, ta rima Lončarićevoj poeziji daje biljeg tradicionalne strukture stiha u kojem općeljudski motivi bivaju konkretizirani sadašnjim trenutkom Lončarićeve života.

Poezija *Ivana Rogića Nehajeva* — kako je doživljavamo na temelju njegova izbora u Knjizi s devet naslova — to je neka vrst antipoezije, ne u smislu negiranja poetskog izraza nego u smislu potpune distanciranosti od motiva i slike, oslobađanja riječi od simbolike, aluzije, skrivenog značenja, poruke, osjećaja, stava, kritike. Riječ je ovdje lišena ukrasnosti i poetičnosti i vraćena u svoje prvotno i doslovno značenje. Ona je građena protiv svih jezičnih zakonitosti, često nepravilna i svjesno pogrešno konstruirana. To je poezija negacije. To je slika života razotkrivenog u blatu, u nečasti u nemoralu. Poezija fiziologije života, ćutilnog, tjelesnog svijeta. To je neobična poezija s neuobičajenim motivima: slike sa dna života, slike golotinje, bordela, vonja obojaka, znoja i nafte, češanja i svraba, zgnječenih štakora, prljave ulice i zgaženih osjećaja. Pa ipak, ta je antipoezija čudesno originalna, plastična izuzetno jaka i osebužno duhovita.

Ivan Rogić Nehajev igra se s riječima i stihovima: u svečanost biblijskog stila ili strogu strukturu grčkoga i latinskog stiha, u arhaičan oblik on ugrađuje smionu, grubu, podrugljivu sliku obilježenu ruganjem i grotesknošću. On je osvjetlio naličje i mi smo ga doživjeli poput doživljaja rugobe

na slici kada ostajemo zadivljeni nad načinom kako je ta rugoba naslikana. U radionici Rogić Nehajeva doista niču rugobe u umjetničkoj ljepoti.

Krešimir Stanišić opredijelio se u pogledu izraza isključivo za dijalektalnu poeziju. Takav izraz jedne motive nudi kao nužnost a druge isključuje kao apsurdnost. Stanišićev rječnički inventar određen je sredinom iz koje je niknuo i o kojoj pjeva, kao i načinom pristupa motivima: jednostavne slike i svakodnevnih ugođaji zahtijevaju obični rječnik. To je poezija emocije u čijoj se pozadini skriva misao kao slutnja. Stanišićev je stil lepršav i pjevan, riječ gotovo pretvorena u notu. Priroda mu je poetizirana personifikacijom i jednostavnim metaforičnim izražajem, a slika ljudi realistična, bez epiteta i simbolike, s akcentom na običnom govoru i običnim detaljima života maloga grada. Stanišić je izrazito subjektivan, intiman liričar koji pod vedrom i duhovitom slikom krije tihu tugu prolaznosti i umiranja.

Vladimir Šegota predstavio nam se u svojim »Točilima srca« kao pjesnik mekanog stiha i pjesničkog splina. Njegovi stihovi imaju jednu crtu otmjenosti i sklada misli i oblika, u njima se osjeća dah romantizma i realizma, moderne i poratnih pjesnika ali taj dojam nije obilježen primislima bilo kakve imitacije. U Šegotinoj poeziji kao da je sabrana sva poetičnost našega stiha i sva ljepota našega izričaja. Šegota pjeva o općeljudskim temama i uvijek ih prožima uzvišenošću osjećaja postignutom jednom nežnom metaforom: »tuga pročelja«, »splet mjesečeve pređe«, »koprena mraka«, »prašina zlatne starosti«, »okna slutnje«, »školjka nevinosti«. Šegotin je osjećaj diskretan, tek što se počeo otkrivati, zastane postidjen vlastitom iskrenošću. I u njegovoj poeziji ima rekvizita konkretnog pejzaža, mendula, smokava, oraha, ali u prvom planu nije opis pejzaža kao takav nego je pejzaž sredstvo za jasnu i plastičnu sliku. Životni tijekovi prema Šegoti teku sporo i jednolično, a čovjek u njima živi tihom tugom bez jauka i strasti, bez suza i protesta. U tom poetskom životu boje kod Šegote igraju značajnu ulogu: tu su *srebrne* niti, *žuta* jesen, *srebrna* rijeka, *zlatno* prstenje, *plava* rijeka, *zelena* vrata večeri, *crveno* sunce, *crna* smreka, *bijeli* zid, *crne* mendule. Te boje žive nebo *plavi*, pjesnik noćas *crni*, knjige *žute*, dan *toči* zelenilo, svuda je rđa. Šegota je pjesnik ugođaja koji oplemenjuje, pročišćava i uzdiže čovjeka iznad sivila svakodnevnog prozaičnog života.

Stjepan Vukušić izabrao je iz svoga plodnoga pjesničkog opusa lirske minijature koje podsjećaju na »haiku« poeziju. Minucioznom izradom zgusnutog izraza on je tim minijaturama dao biljeg svoje intelektualnosti i svoga praiskanskog spoja sa zemljom i domaćim ognjištem. U Moran od civilizacije, on pjeva o tjelesnoj i duhovnoj potrebi za uranjanjem u prirodni život. To je poezija vapaja za jednostavnošću, spokojem, poezija intelektualca zauvijek otrgnutog iz sredine svojih praotaca koji kroz novi život prolazi s osjećanjem jedinke izgubljene u svemiru koja se ne prestaje nadati povratku, svladavanju nemira, susretu sa spokojem rodnoga kraja. U pjesmama tek s nekoliko stihova redaju se slike kao na dijapozitivu: jasne, izražajne, kratkotrajne. To su slike konkretnog pejzaža, dinarskog graba, krša i kamena, ali i dalekog tajanstvenog beskraja, bezdana i ponora, samoće i pustoši. To su slike iz naših snova, lijepih i ružnih, i ugođaji slični snima: kao da je pjesnik izašao iz samoga sebe i tako u snovitom stanju doživio život u bolnom osjećaju definitivnog raskida.

Vukušićev je rječnik precizan i osebujan, poezija britka, oštra, nabita ugođajem izgubljenosti i povratka, rodoljublja i kozmopolitizma. Minijsaturna oblikom, to je poezija duboka po osjećaju, široka po vidicima i velika u svojoj diskretnoj, bljeskovitoj ljepoti.

U naslovima koje su pjesnici u knjizi s devet naslova dali izboru iz svojega pjesničkog stvaralaštva krije se dvostruka simbolika: ona otkriva bitni doživljaj stvaraoca kao čovjeka prema svom djelu i bit njegovoga djela. Jurčenko: *Neka mi brda sude* — dileme krivnje i doživljaj prirode kao smisla života. Marija Vukušić Končar: *Samo zora na prozorima* — doživljaj života kao nadanja sličnog ljepoti bljeska sunčane zrake u svanuće. Milan Krmpotić: *Luči* — simbol svjetla i nade, ali i poruke koju pjesma diskretno u sebi krije. Vladimir Lončarić: *Sjeme dobrote* — ljubav kao smisao čovjekova života i pjesničko nadahnuće. Ivan Rogić Nehajev: *Radionički otisci* — simbol svjesnih napora pjesnika kao stvaraoca, simbol ozbiljnosti pjesničkog posla u kojemu briga za oblik dobiva izuzetno mjesto. Krešimir Stanišić: *Puket pelina* — doživljaj života u kojem dominira spoj ljepote i gorčine. Vladimir Šegota: *Točila srca* — poezija shvaćena kao izraz duboke intime. Stjepan Vukušić: *Tragom Premilovca* — simbol motiva vraćanja u život otaca dan kao konkretna slika, kao izraz diskretnosti Vukušićeve poezije.

Knjiga s devet naslova prožeta je pečatom sredine, koja je kod svakoga od devetero pjesnika ostavila dubok trag, devet puta nov, a uvijek neodvojiv od pjesničkog bića i cjelovit u iskrenosti poetskog izričaja.

Autore *Knjige s devet naslova* vodila je namjera da zabilježe »prisutnost i rad pisaca senjskoga primorja u novoj Jugoslaviji od oslobođenja do osnivanja Ognjišta«. Ta se knjiga, dakle, u prvom redu treba promatrati kao svjedočanstvo dometa i dostignuća poslijeratnih pisaca koji »po rođenju, životu, radu i literarnom interesu senjsko primorje« osjećaju »svojim«. Među njima nema početnika, svaki je od njih objavio već nekoliko zbirki, nekima od njih pjesme su prevedene i na strane jezike i objavljene u raznim zbornicima — oni mogu izdržati stroge i objektivne estetske kriterije. Daljnja književna sudbina svakoga od njih ovisit će o njihovu daljnjem radu, obogaćivanju vlastitog lirskog svijeta novim osvjetljenjima, stalnom eliminiranju banalnosti i eventualnih ponavljanja, kritičnom odnosu prema vlastitom stvaralaštvu i stvaranju originalnih pjesama u kojima će doći do izražaja bogate mogućnosti što im ih pruža tradicija hrvatskog pjesništva.

Knjiga s devet naslova posvjedočuje, osim toga, i izuzetan polet koji vlada u senjskom kulturnom životu i koji je osobito evidentan u djelovanju *Senjskoga muzejskog društva* i *Senjskim zbornicima* što ih to društvo izdaje, te u izdanjima Biblioteke *Rašeljka*, koja je pomogla afirmaciji pojedinih autora ove knjige. Nadamo se da će i *Senjsko književno ognjište* — kao što je obećalo u predgovoru — isto otvarati putove, osobito »mlađim i najmlađim piscima do njihova prvog tiskanog stiha i prve knjige«.

Zlata Derossi